

УДК 330.837

Кригульська Т.Б.¹, Дерев'янка А.В.²

¹канд. іст. наук, доц. НУ«Запорізька політехніка»

²студ. гр. ФЕУ-412 НУ«Запорізька політехніка»

ЕКОНОМІЧНІ ПОГЛЯДИ МАНУЕЛЯ КАСТЕЛЬСА ЯК ПРОВІДНОГО ТЕОРЕТИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕРИ

Серед авторитетних досліджень інформаційного суспільства та нової економіки найбільшого визнання набули праці Мануеля Кастельса, у яких він надавав перевагу вживанню категорії «інформаційне суспільство» або «суспільство мережових структур».

Дослідник виокремлює три способи суспільного розвитку: аграрний, індустріальний та інформаціональний. Він розрізняв поняття інформаційного суспільства, концепції якого наголошують на ролі інформації в суспільстві, та інформаціонального суспільства, в якому зростання продуктивності та конкурентоспроможності забезпечується здатністю генерувати знання, обробляти та передавати інформацію, засновану на цих знаннях. У своїх дослідженнях вчений наголошує, що специфікою інформаційного суспільства є те, що інноваційні розробки у сфері інформаційних технологій та комунікацій не стали об'єктом монополізації уряду чи державних корпорацій.

М. Кастельс започаткував новаторські ідеї у дослідженні мережевої організації, капіталу, праці та теорії урбанізації. Майже в усіх своїх працях М. Кастельс зазначає, що початок якісних змін у процесах організації бізнесу був закладений 70-ті роки минулого століття. Він виділяє три базових чинники цих трансформацій: 1) досягнення у сфері інформаційних технологій; 2) швидкі зміни у середовищі бізнесу; 3) перегляд трудових відносин. Основна мета новацій полягає, на його думку, у спроможності фірми швидко пристосовуватись до змін завдяки гнучкій організаційній структурі. Мережа стає основним елементом будь-якої соціальної дії. Виробництво, обмін та споживання функціонують як цілісна мережа. Ринок розглядається як панівна форма існування вузлів складних мереж, а не як наріжна категорія, якою він є у традиційній теорії ринкової економіки.

Вчений сформулював закон мережевих структур: взаємодія між суб'єктами мережевих структур є ефективнішою. Іншою особливістю мережевих структур є їхня відкритість для інновацій. Найповніше значущість мережевої моделі, її глобальний характер та потужні трансформаційні наслідки для економіки розкриває така теза М. Кастельса: «нові економічні форми будуються довкола глобальних мережевих структур капіталу, управління та інформації, а здійснюваний у такий спосіб доступ до технологічних умінь і знань нині складає основу продуктивності й конкурентоспроможності».

Не менш оригінальним є бачення М. Кастельсом трансформації природи капіталу, а також його значення у мережевих структурах. Капітал стає центральним елементом інформаційної епохи, оскільки всі мережі здебільшого будуються довкола фінансових потоків, які обслуговуються функціонуванням капіталу в глобальних масштабах. Робота глобального фінансового ринку в режимі реального часу створює небачені раніше можливості як для інвестицій, кредитування та фінансування, так і для споживання й заощаджень. Мережа фінансових потоків, яка обслуговує обіг капіталу, стає

панівною та глобальною. Вона забезпечує доступ до інвестицій і фінансування. Швидкість такого доступу багато в чому визначає конкурентні переваги, оскільки інноваційний продукт має короткий життєвий цикл. Вчений вважає, що глобальні фінансові потоки, це – гра з нульовою сумою, чим суттєво відрізняється від багатьох інших дослідників глобалізації.

Складність процесів на фінансових ринках не описується законами нормального розподілу. Учений наголошує на суб'єктивних принципах рішень у «глобальному казино», завдяки чому вся система стає схильною до значних амплітуд коливань. Він робить акцент на глобальній фінансовій мережі, яка завдяки інформаційним технологіям функціонує у режимі реального часу, модель ухвалення рішень у ній побудована на суб'єктивних сприйняттях, а основна мета функціонування такої мережі – пошук джерел дохідності та максимізація ринкової вартості.

Значну увагу М. Кастельс приділяє проблемі праці, зазначаючи, що праця втрачає колективний характер, стає здебільшого творчою, індивідуалізованою і менш механічною. Такі зміни суттєво трансформують системи сучасного менеджменту, що також видозмінюється та стає гнучкішим.

У дослідженнях М. Кастельса відображається просторова економіка. Саме у містах відбувається поєднання інформаційних потоків та фінансових ресурсів, а мегаполіси при тому в інформаційному суспільстві стають центрами концентрації адміністративно-управлінських і політичних функцій, що породжують ресурсні потоки.

Таким чином, оригінальні наукові дослідження Мануеля Кастельса стали новим кроком у пізнанні трансформаційних процесів, що є надзвичайно важливими у пізнанні процесів сучасної економіки.